

РОЗДІЛ 6 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.144

Білоусова О. С.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»

ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКО-КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РІВНІ ДЕРЖАВИ І ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено інструментарій управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю на рівні держави і підприємств. Проаналізовано основні етапи управління та підходи до оцінки дебіторсько-кредиторської заборгованості суб'єктів господарювання. Запропоновано показники для здійснення моніторингу дебіторської заборгованості, боргової залежності підприємств, що забезпечуватимуть підвищення ефективності управління фінансовими потоками.

Ключові слова: управління, дебіторська заборгованість, зобов'язання, підприємство, моніторинг фінансових потоків.

Постановка проблеми. Дослідження економічної сутності дебіторсько-кредиторської заборгованості, стану і тенденцій здійснення розрахунків в реальному секторі економіки вказують на комплексність проблеми скорочення боргів. Це пояснюється різноманітністю факторів, різноспрямованістю впливу на процес погашення дебіторської заборгованості, зобов'язань, утворення сумнівних і безнадійних боргів. Проблема нарощення заборгованості підприємств є не новою. Починаючи з 1990-х років робилися спроби вирішення цієї проблеми на рівні Міністерства фінансів України, галузевих міністерств і підприємств-боржників за рахунок проведення взаємозаліку боргів. Проведені державою заходи хоча й були ефективними, але мали одноразовий та короткостроковий характер і не вирішували цієї системної проблеми у наступних періодах. Враховуючи, що загострення цих проблем має економічний, фінансовий, соціальний характер, визначення засад управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю на рівні держави і підприємств є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжними вченими значна увага приділена проблемам забезпечення ефективності надання торгових кредитів, оцінки ризиків та оптимальних обсягів боргу та резервів сумнівних боргів, організації та контролю над своєчасним погашенням дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги [1–2]. Вітчизняні вчені, враховуючи існуючий упродовж багатьох років дефіцит вільних фінансових ресурсів, високі темпи зростання внутрішньосекторальної та міжсекторальної заборгованості реального сектора економіки, досліджують сутність, етапи управління заборгованістю, методи оцінки та шляхи скорочення боргів [4–8]. Окремо від дебіторсько-кредиторської заборгованості розглядаються питання сутності фінансових потоків та вартості їх обслуговування, забезпечення процесу управління грошовими потоками (обслуговування грошових потоків, їх синхронізація, облік, аналіз, оптимізація та контроль) [9–10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо уваги приділено питанням взаємоузгодженості процесів управління заборгованістю та фінансовими потоками, а також відповідним механізмам управління дебі-

торсько-кредиторською заборгованістю на рівні держави і підприємств.

Мета статті. Дослідити інструментарій управління заборгованістю суб'єктів господарювання на рівні держави і підприємств для підвищення ефективності організації та обслуговування фінансових потоків суб'єктів господарювання реального сектора економіки.

Виклад основного матеріалу. Механізми управління заборгованістю підприємств на рівні держави, в основному, мають регулюючий та стимулюючий характер. Проте, науковці й практики обґрунтовують необхідність посилення заходів державного регулювання у кризових умовах. Так, Ж. Сапір зазначав необхідність посилення контролю за рухом капіталу [11]. К. Лагарде (колишній Міністр фінансів Франції) вказувала, що за значних проблем у фінансовій системі (особливо в умовах фінансової нестабільності) має застосовуватися принцип «всі ринки, всі території, а також всі діючі особи, які піддають ризику глобальну фінансову систему, мають бути під постійним контролем» [12]. Посилення контролю за рухом фінансових ресурсів в цілому та, зокрема, суб'єктів господарювання обумовлює зменшення ризиків національних фінансових систем. Це потребує встановлення відповідного інструментарію державного регулювання фінансів та боргової залежності підприємств.

Важливою складовою такого інструментарію є правові обмеження діяльності для підприємств державного сектора економіки та підприємств, діяльність яких має суттєві ризики, впливає на фінансову систему країни та безпеку держави. До таких обмежень, на нашу думку, слід віднести:

- національні регламенти діяльності підприємств (норми Господарського Кодексу України щодо здійснення розрахункових операцій);
- індикативні показники фінансово-господарської діяльності;
- державні замовлення;
- державні інвестиційні проекти, що здійснюватимуться в рамках співробітництва держави, підприємств державного сектора економіки та бізнесу.

Іншою складовою є економічні методи, які включають сукупність фінансових стимулів впливу на економічні інтереси суб'єктів господа-

рювання. Слід зазначити, що економічні методи і правові обмеження можуть бути реалізовані через надання підприємствам державної фінансової підтримки та державного майна в тимчасове користування суб'єктів господарювання, участь держави у співфінансуванні проєктів. Державне регулювання фінансів підприємств має базуватися на «фінансово-економічній» архітектоніці, прозорості та об'єктивності інформації, що досягаються через систему фінансового управління та контролю, внутрішнього аудиту. При формуванні механізмів державного регулювання мають враховуватися галузеві особливості підприємств, а також циклічність розвитку реального сектора.

В. Геєць підкреслював також існування політичних циклів в економічній політиці, коли економічні рішення ухвалювалися в інтересах окремих політиків або за політичними мотивами [13]. Негативними наслідками такої політики є: утворення державних зобов'язань при залученні позикових фінансових ресурсів (кредити під державні гарантії); виведення грошових коштів з внутрішнього господарського обороту (в результаті зростання імпорту товарів для споживання за завищеними цінами), зростання витрат підприємств за рахунок погашення відсотків та суми боргу.

Такі фінансово-господарські операції утворюють дисбаланс руху грошових коштів у вітчизняній економіці та нарощення взаємних боргів. Проте, зростання доданої вартості, зменшення відтоку коштів з внутрішнього господарського обороту, прискорення та результативність фінансових потоків позитивно позначається на фінансовій стійкості системи, спроможності адаптуватися до зовнішніх змін та ризиків функціонування. Таким чином, має посилюватися роль державного регулювання дебіторсько-кредиторською заборгованістю (як складової забезпечення фінансових потоків) у державному та приватному секторах економіки.

Управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю на рівні підприємств здійснюється із застосуванням іншого інструментарію (ніж вищезазначені економічні методи і правові обмеження) для кожного етапу процесу управління.

Аналіз основних етапів управління та підходів до оцінки дебіторсько-кредиторської заборгованості суб'єктів господарювання, розглянутих у науковій літературі [5; 14], дозволило зробити окремі узагальнення щодо управління:

- дебіторською заборгованістю (аналіз заборгованості за попередні періоди, формування принципів кредитної політики по відношенню до покупців, розробка індивідуальних умов надання комерційних кредитів різним покупцям, планування дебіторської заборгованості, інкасація заборгованості тощо). Показники: частка дебіторської заборгованості в оборотних активах, коефіцієнт оборотності, строк погашення, вартість надання товарного кредиту;

- кредиторською заборгованістю (аналіз кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності підприємства). Показники: частка кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги в обсязі поточних зобов'язань, рівень боргової залежності тощо.

Етапи управління дебіторською та кредиторською заборгованістю доцільно доповнити етапом оцінки граничного рівня заборгованості та впливу зміни заборгованості на фінансових результат операційної діяльності підприємства.

Зарубіжний досвід управління дебіторською заборгованістю, зобов'язаннями, виявляє низку

відмінностей у порівнянні із вітчизняною практикою, а саме: щодо формування резерву сумнівних боргів, класифікації заборгованості, порядку проведення її оцінки та розкриття інформації у фінансовій звітності, управління ризиками, що виникають при здійсненні розрахунків із контрагентами. До заходів із зменшення кредитного ризику, зокрема, віднесено: оформлення застави при наданні права відстрочення платежів на певний період; проведення оперативного моніторингу фінансової стійкості своїх контрагентів при наданні незабезпечених товарних кредитів тощо.

Враховуючи, що вітчизняні підприємства не мають абсолютних переваг на міжнародних ринках, а також тривалих партнерських відносин, досвід зарубіжних компаній щодо класифікації дебіторської заборгованості за критерієм отримання фінансового доходу; обмеження внутрішнього контролю (лише щодо дебіторської заборгованості, яка генерує фінансовий дохід); нарощення боргів з метою прискорення руху фінансових ресурсів не можуть застосовувати.

На нашу думку, в умовах України підприємствам доцільно застосовувати такі оціночні показники заборгованості контрагентів:

- коефіцієнт еластичності дебіторської заборгованості, який визначається як відношення приросту чистого прибутку до приросту дебіторської заборгованості, що утворилася при розрахунках з покупцями, на кінець звітного періоду;

- граничний рівень приросту дебіторської заборгованості – як добуток нормативного значення поточної і довгострокової дебіторської заборгованості у структурі активів (коефіцієнт оцінюється в межах від 0,15 до 0,30) та валюти балансу;

- коефіцієнт забезпеченості поточної дебіторської заборгованості – як відношення чистого руху коштів від операційної діяльності до поточної дебіторської заборгованості (залишок на кінець звітного періоду);

- коефіцієнт чистої заборгованості як відношення чистого руху коштів від операційної діяльності до різниці між приростом дебіторської і кредиторської заборгованості, що утворилася при розрахунках з покупцями, на кінець звітного періоду.

Враховуючи, що кредиторська заборгованість як складова джерел фінансування має потенційний ризик ліквідності, фінансова політика підприємства має включати процедури управління такими боргами, а також моніторинг стану ліквідних активів, та обсягу, необхідного для забезпечення збереження і безпеки капіталу. У фінансовій політиці поточні зобов'язання можуть класифікуватися за терміном погашення (до 30 днів, 31–90 днів, від 91 дня до одного року), а також за рівнем пріоритетності.

З метою зменшення ризиків непогашення зобов'язань може запроваджуватися оперативний моніторинг проведення розрахунків. Оціночними показниками і процедурами **пропонуємо застосовувати**: 1) коефіцієнт еластичності зобов'язань, що розраховується як відношення приросту чистого прибутку до різниці приросту активів та приросту зобов'язань; 2) рівень боргової залежності; 3) термін обороту поточних зобов'язань (у днях); 4) пропорції між короткостроковими і довгостроковими зобов'язаннями у фінансуванні поточних активів; 5) пріоритетність погашення заборгованості; 6) норматив ліквідних активів, які визнано заставою при отриманні фінансових ресурсів; 7) граничний обсяг

залучення позикових ресурсів; 8) **визначення рівня ризику та шляхів його мінімізації.**

Динаміка зміни власного капіталу визначальною мірою впливає на показник обсягу залученого (позикового) капіталу, оскільки наявність прибутку, незабезпеченого грошовими коштами, не дає можливості для здійснення діяльності, обслуговування господарського обороту та створення умов економічного зростання промислового підприємства, і потребує додаткових фінансових ресурсів.

Відповідно до концепції *збереження фінансового капіталу* [15], прибуток утворюється тільки, якщо сума чистих активів на кінець періоду перевищує суму чистих активів на початок періоду, без урахування розрахунків із власниками або акціонерами. На суму чистих активів впливає величина поточних зобов'язань. Крім цього, на величину прибутку впливають **окремі процедури управління формування та розподілу фінансових ресурсів суб'єкта господарювання.** Фінансова політика щодо формування і використання резервів сумнівних боргів та забезпечень майбутніх витрат і платежів впливає, з одного боку, на збільшення ризику діяльності та втрати платоспроможності, а з іншого, на зростання витрат підприємства, зменшення прибутку, а також відволікання фінансових ресурсів.

Законом України «Про оподаткування прибутку підприємства» (втратив чинність у зв'язку із ухваленням Податкового кодексу України) було встановлено підходи до визнання, оцінки безнадійної заборгованості та процедур врегулювання. У Податковому кодексі **щодо оподаткування прибутку підприємства** встановлено новий порядок врегулювання безнадійної та сумнівної заборгованості, за яким відсутня попередня норма Закону щодо визнання заборгованості за наявності затримки в оплаті (наданні інших видів компенсацій), що перевищує 90 календарних днів, що створило ризик збільшення взаємних заборгованостей та уповільнення руху фінансових ресурсів.

Враховуючи, що підставою для визнання у бухгалтерському обліку безнадійної заборгованості є строк позовної давності дебіторсько-кредиторської заборгованості, а методологічні засади оподаткування прибутку підприємства узгоджуються з принципами бухгалтерського обліку, пропонуємо скоротити строк позовної давності для суб'єктів господарювання (щодо господарських операцій з реалізації продукції, товарів, робіт та послуг у межах України) до одного року. При цьому за підприємством залишатиметься право при порушенні контрагентом виконання договірних зобов'язань у судовому порядку визнавати заборгованість та/або порушувати справу про банкрутство чи стягнення заставленого ним майна. Скорочення строку позовної давності надасть можливість призупинити здешевлення номінальної вартості дебіторської заборгованості та зростання вартості зобов'язань.

Негативною стороною таких змін можуть бути зловживання суб'єктів господарювання державного сектора економіки. Для протидії таким процесам та зменшення ризиків банкрутства доцільно запроваджувати систему державного внутрішнього фінансового контролю. Запровадження цієї системи є актуальним, оскільки діяльність державних компаній та їх корпоративне управління є непрозорими, важко контрольованими й низько ефективними, що призводить до суттєвих втрат держави. Слід також зазначити, що не повною

мірою виконуються завдання, покладені на органи регулювання відповідно до Закону України «Про управління об'єктами державної власності», зокрема запровадження фінансової політики та планування розвитку підприємств, що передбачатиме результативність та фінансову спроможність підприємств державного сектора економіки. Від ефективності діяльності суб'єктів господарювання, яких відповідно до законодавства віднесено до природних монополій, залежить прибутковість інших підприємства, а також швидкість обігу фінансових ресурсів.

Підвищення ризиків діяльності підприємств, скорочення обсягу грошових коштів у господарському обороті, зменшення доступних кредитних ресурсів, зростання валютного курсу потребує формування нових джерел фінансування (формування фінансових ресурсів), зокрема: розрахунки за продукцію (роботи, послуги) за договорами про платіж на основі акцій; внески найманих працівників за пенсійних програм підприємств; погашення заборгованості підприємства за рахунок участі фізичних та юридичних осіб в капіталі підприємства.

Договір про платіж на основі акцій відповідно до існуючої нормативно-правової бази є договором між підприємством та іншою стороною (включаючи працівника) про поставки продукції (робіт, послуг) з розрахунками на основі акцій, за яким після виконання визначених цим договором умов підприємство, має погасити зобов'язання коштами (іншими активами) в сумі, яку визначають на основі вартості акцій (інших інструментів власного капіталу), або передати інструменти власного капіталу. Операцією, платіж за якою здійснюється на основі акцій, визнається операція, за якою заборгованість за придбані (отримані) продукцію (роботи, послуги) підприємство погашає інструментами власного капіталу (в т.ч. акціями або опціонами на акції) та/або коштами (іншими активами) в сумі, яку визначають на основі вартості акцій або інших інструментів власного капіталу. Запровадження у фінансовій політиці підприємства таких інструментів надасть можливість вивільнити фінансові ресурси для розрахунків за іншими господарськими операціями та не нарощувати кредиторську заборгованість за продукцію (роботи, послуги).

Включення до фінансової політики такого інструменту, як формування пенсійних програм, створить умови для залучення грошових коштів фізичних осіб. Залучення коштів у працівників підприємства під визначені відсотки, інструменти власного капіталу підприємства, а також формування підприємством пенсійних програм працівників сприятиме зменшенню заборгованості із заробітної плати, залученню додаткових фінансових ресурсів.

Під виплатами інструментами власного капіталу підприємства розуміються такі виплати, за якими працівнику надане право на отримання фінансових інструментів власного капіталу, емітованих підприємством, або сума зобов'язань підприємства працівнику залежить від майбутньої ціни фінансових інструментів власного капіталу, емітованих підприємством. Крім цього, залучення домогосподарств до фінансування діяльності промислових підприємств за умов, які відповідатимуть мотивації для проведення таких операцій та належному рівню забезпечення, також є додатковим джерелом збільшення фінансових ресурсів. Ці джерела фінансування є менше ризикованими та досить суттєвими для промислових підприємств. При цьому важливими є питання гарантування (у т.ч.

державного гарантування) фізичним та юридичним особам збереження і приросту таких коштів.

Додаткові фінансові ресурси можуть бути отримані від продажу боргів, тому до складових фінансової політики підприємства щодо управління дебіторською заборгованістю можуть бути включені процедури стосовно умов продажу боргів через аукціони, проведення сек'юритизації активів, а також оформлення застави для надання поворотної фінансової допомоги, здійснення реалізації продукції (робіт, послуг) без їх попередньої оплати.

Інструментарій управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю має формуватися з урахуванням основних індикаторів, правових обмежень, економічних методів, встановлених на державному рівні, та спрямовуватися на зростання капіталу з відповідним формуванням забезпечень зобов'язань і мінімізацію ризиків. **Крім цього, фінансова політика (в системі управління) підприємства має узгоджуватися із складовими**

фінансового планування, контролю і внутрішнього аудиту, що позитивно позначиться на вирішенні проблем скорочення дебіторської заборгованості, зобов'язань, забезпечення фінансової стабільності і розвитку підприємств.

Висновки і пропозиції. Вирішення проблеми скорочення заборгованості підприємств потребує запровадження інструментарію управління дебіторською заборгованістю та зобов'язаннями як складової державної політики у сфері регулювання фінансами суб'єктів господарювання та інструментарію фінансової політики підприємства, яка формується з урахуванням державної фінансової політики. Таким чином, управління дебіторською заборгованістю та зобов'язаннями суб'єктів господарювання має здійснюватися на рівні держави та на рівні підприємств, оскільки є важливою складовою процесу забезпечення фінансової стійкості реального сектора, а також елементом антикризового управління.

Список використаних джерел:

1. Bougheas S., Mateut, S., Mizen, P. Corporate trade credit and inventories: New evidence of a trade-off from accounts payable and receivable. [Електронний ресурс] // Journal of Banking & Finance. – 2009. – vol. 33, issue 2. – Pp. 300–307. – Режим доступу: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378-4266\(08\)00183-0](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378-4266(08)00183-0).
2. Miwa, Y., 2010. The Reality of Trade Credit and its Link to Bank Borrowing and Inventory: Correlation Coefficients and Multiple Regressions» (in Japanese). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://econpapers.repec.org/scripts/search.pf?ft=receivables%20and%20payables; pg=11; wp=checked; art=checked; bkchp=checked; soft=checked; auth=checked; ar=checked>
3. Литовченко Е.Ю. Теоретические аспекты определения сущности дебиторской задолженности предприятия. /Е.Ю. Литовченко, С.Н. Коцур // Бизнес-информ. – 2011. – № 2(1). – С. 102–106.
4. Сарапіна О.А. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. / О.А. Сарапіна, О.Є. Кірілкіна // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 3. – С. 865–868.
5. Блакита Г.В. Актуальні питання управління дебіторською заборгованістю. / Г.В. Блакита, О.Т. Бровко // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3(69). – С. 23–29.
6. Давидюк Т.В. Визнання та оцінка поточної дебіторської заборгованості: напрями удосконалення / Т.В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 1(22). – С. 102–108.
7. Гнатенко Є.П. Щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві. [Електронний ресурс] /Є.П. Гнатенко. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua.
8. Домбровська Н.Р. Дебіторська та кредиторська заборгованості: проблеми класифікації. / Н.Р. Домбровська // Інноваційна економіка. – 2014. – № 1(50). – С. 182–187.
9. Єрмошкіна О.В. Вартість обслуговування фінансових потоків / О.В. Єрмошкіна // Економічний простір. – 2009. – № 22/1. – С. 99–111.
10. Небаба Н.О. Фінансові потоки: сутність, підходи до визначення / Н.О. Небаба // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2(31). – С. 42–45.
11. Сапир Ж. Глобализация приходит конец. [Електронний ресурс] / Ж. Сапир // Эксперт. 21.01.2009. – Режим доступу: <http://www.liberty.ru/layout/set/print/events/ZHak-Sapir-globalizacii-prihodit-konec>.
12. Лагарде К. Наконец-таки новые правила финансирования / Project Syndicate; пер. с англ. И. Сащенко. 2009. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/commentary/lagarde1/Russian>.
13. Гець В.М. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи /В.М. Гець // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 5–23.
14. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: в 3 т.; за ред. чл.-кор. НАН України А.І. Даниленка. – К.: Фенікс. – 2008. Т. 3: Фінанси підприємств: тенденції, стан і проблеми управління. – 308 с.
15. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс] / Міжнародні стандарти фінансової звітності. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti-versiia-perekladu-ukrainskoiu-movoiu-rik?category=bjudzhet>.

Белоусова Е. С.

ГУ «Институт экономики и прогнозирования Национальной академии наук Украины»

ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕБИТОРСКО-КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТЬЮ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ НА УРОВНЕ ГОСУДАРСТВА И ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Исследован инструментарий управления дебиторско-кредиторской задолженностью на уровне государства и предприятий. Проанализированы основные этапы управления и подходы к оценке дебиторско-кредиторской задолженности субъектов хозяйствования. Предложены показатели: предельный уровень прироста задолженности, коэффициенты эластичности долга, обеспеченности текущей задолженности, чистой задолженности, которые позволяют осуществлять мониторинг долговой зависимости предприятий и повышать эффективность управления финансовыми потоками.

Ключевые слова: управление, дебиторская задолженность, обязательства, предприятие, мониторинг финансовых потоков.

Bilousova O. S.

Institute for Economics and Forecasting of National Academy of Sciences of Ukraine

MANAGEMENT RECEIVABLES AND PAYABLES UNDERTAKINGS ON THE STATE LEVEL AND THE ENTERPRISE

Summary

Management tools receivables and liabilities at the state and businesses were investigated. The basic stages of management and approaches to assessing the debtor-creditor debts of economic entities. Proposed indicators: maximum growth rate of debt, the coefficient of elasticity debt ratio of current debt, the ratio of net debt that will monitor the indebtedness of enterprises and improve the effectiveness of the management of financial flows.

Key words: management, receivables, liabilities, business, financial flow monitoring.

УДК 336.711.6.012(477)

Буряк А. В.

Цявук А. О.

Ємцева К. Ю.

Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАВС» Сумського державного університету

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

У статті проведено розмежування поняття «транспарентність» із тотожними поняттями «прозорість» та «відкритість». Уточнено функціональне призначення транспарентності в банківському секторі. Розглянуто нормативне та інструментальне забезпечення транспарентності в банківському секторі.

Ключові слова: відкритість, інформаційна прозорість, транспарентність банків, користувачі фінансової звітності банків.

Постановка проблеми. Банківський сектор України знаходиться на етапі структурних та операційних перетворень, однією з ключових проблем при цьому залишається втрата довіри до банків на фоні численної низки банкрутств, незахищених прав вкладників, приховування реальних власників банків тощо. У контексті забезпечення фінансової стабільності країни та стійкості функціонування банків стратегічно важливим та необхідним є забезпечення прозорості роботи її основних учасників – банків. Виходячи із цього, виникає проблема транспарентності, тобто прозорості діяльності банків. Низький рівень транспарентності впливає не тільки на ефективність виконання функцій фінансовими посередниками та надійність банківської системи, а й на розвиток усієї економіки країни, оскільки знижує інвестиційну привабливість, що не дає впевненості інвесторам у стабільності та ефективності капіталовкладень. Окрім того, інформаційна прозорість діяльності банків є необхідною умовою прийняття клієнтами зважених економічних рішень та адекватної оцінки рівня ризику банку. Своєю чергою, банки для зниження ризикованості та підвищення ефективності операційних процесів проводять попередній аналіз потенційних клієнтів. Проте в силу об'єктивних причин неможливо досягнути повної прозорості діяльності банків та клієнтів. Саме попередження інформаційного дисбалансу серед основних учасників ринку банківських послуг у процесі налагодження договірних відносин між ними є необхідною передумовою підтримки стійкості та надійності банківської системи. Позитивним слід відзначити факт зростання кількості ініціатив, які спрямовані на підвищення транспарентності діяльності фінансових посередників шляхом ініціювання та поступового впровадження відповідних нормативних документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теоретико-методологічного характеру стосовно транспарентності діяльності банків знайшли відображення в дослідженнях зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема: Я.С. Андреева [11], К.В. Ануфрієва [14], О.О. Чуба [13], Д.І. Гуніна [12], А. Белвера [8], Д. Кауфмана [8], Н.П. Шульги.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас нерозкритим залишається питання стосовно розмежування поняття «транспарентність» із тотожними поняттями «прозорість» та «відкритість», її призначення та ролі в економіці та напрямів забезпечення.

Мета статті полягає у розмежуванні понять «транспарентність», «прозорість» та «відкритість», уточненні функціонального призначення транспарентності в банківському секторі, огляді нормативного та інструментального забезпечення в банківському секторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нерівномірність розподілу інформації порушує механізм руху грошових потоків між банками та їх клієнтами та, як наслідок, знижує рівень економічної й інвестиційної активності та зумовлює проблему транспарентності. Передусім доцільно визначитися з сутністю зазначеного поняття та розмежувати його від понять «прозорість» та «відкритість», що часто ототожнюють із терміном «транспарентність».

Академічний тлумачний словник української мови трактує поняття прозорий як «ясний, нічим не затьмарений, доступний для сприймання, зрозумілий, дохідний, щирий, відвертий» [1]. «Прозорість для бізнесу» – це середовище, в якому функціонує компанія, надаючи при цьому всім зацікавленим особам необхідну для прийняття раціональних рішень інформацію у відкритій та